

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. V. Signum externum sufficiens ad contractum Matrimonii, potest esse nutus, porrectio manuum, donatio annuli seu subarrhatio, traductio in domum Sponsi; immò, secluso scandalo, copula carnalis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

ri verba late concipere, ff. de Verb. oblig. Quid- quid. Hactenus Gloss. satis notabilis, ex qua multa colliges utilia pro hac materia, & ideo latius volui eam referre.

Cæterum propriam significationem retinendam esse, relicta impropria, nisi aliud con- stet de mente contrahentium, nemo dubitat, & est conforme l. Non aliter, supra allegatæ. Sin autem plures fuerint propria signifi- cationes, & obscurum sit, quam contrahentes intenderint, minimum sequendum esse, dicitur Reg. Juris 30. de Reg. Juris in 6. In obscuris minimum est sequendum. Et lex. 34. ff. eod. Semper in stipulationibus, & in ceteris contra- ctibus id sequimur, quod actum est: aut si non pateat, quod actum est, erit consequens, ut id se- quamur, quod in Regione, in qua actum est, fre- quentatur. Quid ergo si neque Regionis mos ap- pareat, quia varius fuit? Ad id quod minimum est, redigenda summa est. Ita Ulpianus. Qui (inquit Canisius in d. Reg. In obscuris.) quo ordine in interpretatione contractus procedendum sit, eleganter explicat. Et quidem ante omnia id spectandum & sequendum cen- set, quod inter contrahentes actum fuit, etiam si forte proprietate verborum abusi sint, l. Infulam, 6. ff. de Præscript. verb. toto tit. Cod. Plus valere, quod agitur. l. In venditio- nibus, 9. vers. Plane si in nomine. ff. de Contrah. empr.

Etenim contractum potissimum ex mente contrahentium metimur, l. 1. §. Conventionis, ff. de Pact. quemadmodum & ea quæ ultime dispositionis sunt ex voluntate ipsius defun- cti, l. Non aliter. 69. in princip. ff. de Lega. 3. Dum tamen meminerimus, non tantum eam voluntatem contrahentium & testan- tium intelligi, quæ ex perspicuis eorum ver- bis colligitur, sed & quæ ex conjecturis, ut putà, ex more loquendi, ex rationis contextu, l. Si servus plurium, 50. §. 7. ff. de Lega. 1. l. Nummis 75. ff. de Lega. 3. l. Titia. 134. §. 1. & §. fin. ff. de Verb. oblig. ex dignitate qua- litate vel affectu personarum dicit. §. ult. & l. Si cui. 14. ff. de Annuis legatis. l. 2. C. de Dotis promiss. ex eo quoddam plerumque fieri solet, dicit §. ult. & l. In obscuris. 114. ff. de Reg. Juris. Nam huc spectat illa Juris Re- gula: Inspicimus in obscuris, quod est verissimi- mum, vel quod plerumque fieri consuevit. Deficiente autem voluntate, tandem fit locus no- stræ regulæ, ut in obscuris id sequamur, quod minimum est; in obscuris, inquam, quorum sententia neque ex verbis ipsis, neque ex alia conjectura colligi potest; ne huic adversetur citata regula: Inspicimus &c. Hactenus Canisius optime ad nostrum propositum.

Sed quid, si omnibus consideratis & inspec- tis, adhuc res maneat dubia? In favorem Matrimonii judicandum esse, probant diversa jura, quæ alibi commodius referentur. Tan-

tum hic addo; ea, quæ hactenus dicta sunt, vera esse in utroque foro. Nam in causa Ma- trimonii, id, quod non est Matrimonium in foro conscientia, non potest esse Matrimo- nium in foro Ecclesiæ, cum Ecclesia nequeat efficere Matrimonium, quod reverà non est. Solum in modo cognoscendi est differentia; nam in foro interno standum propria con- fessione, in externo verò allegatis & probatis, ut optimè Covar. To. 1. de Matr. p. 2. c. 2. n. 2. & seq. quem sequuntur Sanchez supra disp. 18. n. 6. Pontius supra n. 16. & Alii.

Potest quidem fieri, ut Ecclesia judicet Matrimonium esse, quod re verà tale non est, illud tamen propterea non erit verum Matrimo- nium in foro externo, sed solum præ- sumptum, defectu probationis invaliditatis, & de hoc non quæritur in præsentibus; sed sup- ponitur, quod Matrimonium sit dubium, vel propter dubia verba, vel aliunde, tam in fo- ro conscientia, quam in foro Ecclesiæ, & ta- li casu, quod Ecclesia judicat in foro externo, dicimus hoc idem judicandum esse in foro conscientia; quia uterque forus idem judicat, ubi externus non nititur falsæ præsumptioni, sicuti hic non nititur. Plura adhuc alibi de hac quæstione.

Impræsentiarum transito à verbis, quæ re- gulariter adhibentur ad contractum Matrimo- nii, ad signa realia æquipollentia, nam & hæc diximus sufficere. Sit ergo

CONCLUSIO V.

Signum externum sufficiens ad contractum Matrimonii, potest esse nuptus, porrectio manuum, donatio annuli seu subarrhatio, traductio in domum Sponsi; immò, secluso scandalo, copula carnalis.

Hactenus egimus de verbis formalibus seu proprie dictis, quibus certò aut dubiè contrahitur Matrimonium vel sponsalia. Sequitur agendum de signis realibus æqui- valentibus, quæ Concluf. 3. diximus suffi- cere sive ad validum, sive ad licitum contra- ctum, ut de sponsalibus manifestum est apud Omnes; de Matrimonio autem ibi late probavimus.

Atque in primis interrogante Parocho vel comparte, an velit se, aut talem personam habere vel accipere pro marito, vel uxore, optimè respondetur, & exprimitur consen- sus de præsentibus, capite annuendo. Et tali modo solent muti contrahere Matrimo- nium. Idemque judicium est de sponsali-

D d 3 bus,

bia, judican- dum est in favorem Matr.

Covarr. Sanchez. Pontius.

Quod Ec- clesia hic judicat in foro exter- no, idem est judicandum in foro con- scientia.

161.

Nuptus ve- dè contra- hitur Ma- trimonium.

bus, si comparis interroget, an fidem det de Matrimonio secum contrahendo, si annuat capite, perficiuntur sponsalia; quia per illum nutum sufficienter exprimitur consensus de futuro.

162. *Sicut nutu (inquit Gloss. cap. Cum tibi, 13. de Testam. verb. Dispositionem) possunt aliqua relinquere, Cod. de Fideicom. Et in Epistola. ff. de Legat. 3. Nutu. Et sicut nutu deprehenditur voluntas obmutescens, 26. c. 6. Qui recedunt; sic nutu de æquitate canonica fit testamentum, sicut & sufficit ad locutionem alterius, quod quis annuat testibus presentibus, & dicitur decedere testatus, & tale testamentum dicitur nuncupativum, Cod. Qui test. fac. pos. Hac consultiissima. Si nutus sufficiat ad condendum testamentum, quod est ultima voluntas hominis; adeoque sufficienter exprimit hanc voluntatem; quidni etiam sufficere possit ad contrahendum Matrimonium, aut sponsalia; adeoque ad exprimendum consensum de presenti vel futuro, necessarium respectivè ad hos contractus?*

Cap. 31. de Sponsal. verb. Dicente, ibi: *Et si consensum exprimat alter aliquo signo vel nutu, licet nihil exprimat ore, satis videtur.* Et infra rationem reddit: *Nam multa propter verecundiam annuntius potius, quam loquantur, maxime presentibus parentibus.* Item cap. Tua, 25. eod. verb. *Verba, ibi: Si tamen parentes contrahant pro filiis presentibus, & scientibus, sufficit nutu eorum taciturnitas, 32. q. 2. Honorantur. ff. de Sponsal. Sed ea que Patris.* De sufficientia itaque hujus signi non est dubitandum.

163. *An sufficiat porrectio manuum.* Sanchez. Secundum signum solet vocari porrectio manuum, de qua Sanchez lib. 1. disp. 22. n. 6. sic ait: *Si cum tractaretur de Matrimonio contrahendo, viro promittenti Matrimonium, femina requisita spontè manum dedit ad fidem recipendam, sunt sponsalia; quia id sufficiens repromissionis signum est; tacens enim consentire censetur, etiam ubi agitur de obligatione personæ contrahenda, si aliquis actus positivus concurrat. Idem crederem, si sponsus promitteret Matrimonium, dummodo ipsa traderet corpus, ipsaque statim traderet; traditio enim illa est sufficientissimum repromissionis indicium. Hæc ille. Par autem est ratio, si femina exprimentem consensum Matrimoniale de presenti, vir spontè porrigat manum, aut tradat corpus.*

164. *An sufficiat non retrahere manum? Affirmat Pontius contra Sanchez.* Cap. r. de Sponsa duor. Sed quid, si vir, femina manum apprehendens, dicat: *Do tibi fidem de contrahendo Matrimonio, vel, Contraho tecum, & illa non retrahat manum?* Sanchez supra putat, non esse sponsalia, aut Matrimonium. Contrarium sustinet Pontius lib. 2. cap. 11. n. 8. Si enim, inquit Basil. repugnaret, manum utique retraheret. Atque pro hac sententia non inutiliter expendi posset illud ex cap. 1. de

Sponsa duorum: *Non stringit manum.* Ratio, quæ me movet, hæc est; quia sicut perseverare in cohabitatione, quando fuit à principio nullum Matrimonium, cessante impedimento, cum scientia sufficienti, est signum consensûs, jure saltem antiquo, ita etiam non retrahere manum apprehensam, quæ signum, fidei datæ solet esse, est reverà porrigere & fidem alstringere eo actu publico, vel perseverantia in eo actu publico. Hæc ille.

Sed contra 1. illud: *Non stringit manum, inutiliter expenditur: verba juris hæc sunt: Fides autem consensus est, quando et si non stringit manum, corde tamen & ore consentit dicere, & nutu se concedit unus alii, & nutu se suscipiunt.* Ubi Gloss. verb. *Et si non stringit: Fortè per annuli immisionem, 30. q. 5. Feminae. Cum enim stringit manum signum dilectionis est. Vel fortè alludit consuetudini aliqujus loci.* Ber. Jam autem non retrahere manum, non est signum dilectionis, saltem positivæ, qualis dilectio requiritur ad Matrimonium; quippe ex verecundia fieri potest, ut femina non retrahat manum, tamen nullatenus consentiat vel in Matrimonium, vel in sponsalia; & nusquam in jure illa non retractio statuitur signum consensûs, ac aliunde certum est, *Stringere, aut, Constringere, ex vi verbi aliquid aliud significare, quam non retractionem, scilicet apprehensionem, & quidem fortem, ut videre est in Calepino; non oportet autem hic recedere à propria significatione illius verbi.*

Secundò, disparitas inter cohabitationem, & non retractionem manûs, manifesta est: nam ipsa primò voluntariè omnino, idque post consensum, quamvis invalidum, cohabitare coepit, quid ergo mirum, si perseverantia cohabitationis sit signum sufficiens renovati consensûs? Hæc autem nunquam voluntariè dedit manum, nec unquam verbis consensit, vel saltem invalidè. Itaque ad minus hoc signum dubium est.

Venio ad tertium signum, quod est donatio annuli seu subarratio; Notat autem Sanchez supra n. 1. hoc signum esse æqui vocum, quare si nihil præcesserit, ex quo Matrimonium aut sponsalia præsumi valeant, neutrius signum erit: quia ex aliis causis, ut ex amore turpi fieri potest. Sin autem præcesserit verbum Matrimonii, operatur Matrimonium, inquit Sanchez supra n. 3. si verò sponsalia, sponsalia: quia tacens consentit facto ipso, dum annulum recipit. Sic Gloss. cap. Tua, 25. de Sponsal. verb. *Verba, ibi: Et idem credo si per alios contrahatur (Matrimonium) subsequente annuli subarratione, ut not. inf. sit. proximo c. ul. in prima notula. Et cap. penult. eod. verb. Dicente, ibi: Et ita non refert, dummodo consensus exprimat, etiam in loquentibus, subsecutà subarratione per immisionem annuli.* Ali.

Secunda probatio ex c. x. de Matrim. contr. &c.

171. An in eo cap. fuerit Matrim. in m.

167.

At debeat annulari in medio digito signum Matrim. Sanchez.

Aliqui hoc temperant (prosequitur Sanchez supra n. 4.) quando annulus in medio digito annullari ponitur; quia ibi est quædam vena, quæ in cor ipsum protenditur, & idèd in signum mutæ dilectionis in eo imponitur. Dicendum tamen est, inquit ille, id requiri, ut præsumatur Matrimonium, quando verò non ponitur in medio digito, præsumi sponsalia. Quia cum sponsalia non sint ipsa conjunctio, sed conjunctionis promissio, non oportet annulum in medio digito poni, ut cordium conjunctio significetur. Hæc ille cum Aliis, quos citat. Eo semper salvo, ut consuetudo loci non determinaverit hoc signum, vel ad sponsalia tantum significanda, vel ad solum Matrimonium. Hæc enim consuetudo ante omnia observanda est, & juxta illam res dijudicanda.

168.

Quid si sponsalia fuerint latius contracta sit signum Pontius.

Unde si juxta loci consuetudinem est tantum signum sponsalium, etiam si (inquit Pontius supra n. 4.) ex parte unius præcedat consensus Matrimonii, tantum efficient sponsalia annulus & subarrhatio. Ratio est; quia cum signa substituuntur pro rebus, idem est ac si feminae dicenti de præsentibus: *Consentio*, alius responderet se consensurum esse; non enim fieret Matrimonium; cum in utroque debeat esse mutus consensus, nec enim claudicare potest vinculum Matrimonii. Hæc ille. Secus dicendum, si juxta loci consuetudinem illa subarrhatio sit signum Matrimonii; tunc enim exprimitur illa subarrhatione consensus conjugalis ex parte viri, & idèd tunc perficitur Matrimonium, juxta Glossam in cap. penult. de Sponsal. supra allegatam.

169.

Quid si sit signum Matrimonii in Matrim. pro- hinc & ex de impub. Pontius.

Sed quid, si juxta loci consuetudinem subarrhatio sit signum Matrimonii, & præcedentibus sponsalibus fiat subarrhatio? Affirmat Pontius supra n. 6. cum Aliis, quos citat, per eam sponsalia transire in Matrimonium. Probant Aliqui ex cap. fin. de Despons. impub. ibi: *Procul dubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt, quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrhata.* Sed non rectè (inquit Pontius) ex eo colligunt; quin potius ex eo colligi mihi videtur, sponsalia subarrhatione non fieri Matrimonium ex ultimis verbis, ibi; *Quamvis ab ipso viro &c.* Nam ante pubertatis annos tantum constant sponsalia, c. un. de Despons. impub. §. 2. in. 6. neque amplius judicanda sunt, etiam si subarrhata fuerit.

Respondeo: prorsus non amplius judicanda sunt. Sed nunquid idem dicendum post pubertatis annos? De hoc est, quod quæritur; & quia in illo jure dicitur, sponsalia tantum contracta fuere, eo quòd illa subarrhatio facta fuerit ante pubertatis annos, colligunt exinde Auctores illi, Matrimonium fore, si post annos pubertatis fieret.

170.

Sed videamus, an melior sit probatio Pon-

tii: Melius (inquit ille) probari posset ex cap. x. de Matr. contr. cont. interd. Eccles. ubi, post promissionem, factam nomine puellæ, missio donorum censetur efficere Matrimonium; & idèd gignere impedimentum, necum fratre postea contraheret. Ego enim existimo, id ex eo textu colligi; quia persuadeo, ibi fuisse Matrimonium ratum tantum, & ex eo ortam publicam honestatem, quia impedimentum, ortum ex sponsalibus, multo recentius est in Ecclesia. Illud autem Matrimonium solum contractum esse dicitur per munerum missionem, amplexus & oscula. Ratio etiam, quæ me mover, hæc est; quia signa loci verborum substituuntur. Si ergo subarrhatio est signum Matrimonii ex consuetudine, si post sponsalia sequatur, idem est, ac si verbis protestarentur, se contrahere Matrimonium. Quare non tam videntur sponsalia subarrhatione transire in Matrimonium, quam subarrhatione fieri Matrimonium, tanquam signo consensus de præsentibus, atque ita sentire videtur Tho. Sanchez disp. 22. citatà n. 2. citatis Aliis. Hactenus Pontius.

Sed ego persuadeo, ibi non fuisse Matrimonium ratum, sed mera sponsalia; quia Pontifex permittit, ut illa puella ad tertium virum revertatur, quod permittere non potuisset, aut saltem non permisisset, si contractus cum primo viro fuisset Matrimonium ratum. Exscribo verba juris: *Litteræ, quas tua nobis Fraternitas destinavit, expresso declarant, quòd cum quidam sororem suam jam nubilem, cuidam se daturum in uxorem, eà præsentibus & consentiente, præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies, dona & munera viri secundum morem terræ spontè suscipiens, ipsum tanquam proprium virum sepe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, à proprio viro sui fratre, se desponsari permisit, & quòd ab illo cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cumque ei prohibuisset publice, ne cui illorum, vel alicui se copularet, ipsa, spreto monitis tuis, alii nubere non exparuit. Demum cum mulieri præcepisset, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: Et infra. Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentiâ condignâ, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas. Ubi Glossam verb. *Daturum in uxorem, ait: Futuram scilicet, cum sponsalia tantum contraherentur.* Et verb. *Tanquam proprium virum: Spe, inquit, futuri Matrimonii, non rei præsentis, & ita non est Matrimonium, & hoc patet per finem.* Et verb. *Viri: Id est, sponsi.* Ergo secundum Glossam, & rei veritatem, ibi non fuit Matrimonium ratum, sed mera sponsalia de futuro. Proinde nec illud jus, melius probat hanc doctrinam. Atque hæc fati de tertio signo.*

Quar-

172.
An traditio sponsæ in domum sponsi sit signum consensus matrimonialis.
Covar.
Pontius.

Quartum signum potest esse traditio sponsæ in domum sponsi, & erit, accedente consuetudine. Alioquin per se loquendo, spectat ad ius Canonicum, contrarium est verius, ut docet Covar. tom. 1. de Sponsal. p. 1. c. 4. §. 2. n. 1. quem sequitur Pontius sup. n. 9. Ratio est; quia in nullo iure Canonico cautum videtur, ut sponsalia transeant in Matrimonium per traditionem, sed dumtaxat per copulam. Cumque ea dispositio sit exorbitans à iure, non est ad alium casum extendenda. Præsertim cum nitatur præsumptione; præsumptionis autem ratio hic non militet, scilicet evitatio peccati.

Notat autem Covar. supra in duobus casibus procedere oppositam sententiam Joannis Andreæ in cap. fin. de Sponsal. & Aliorum. Primò; quando est dubium grave, an præceperint sponsalia de futuro, an de præsentibus in hoc enim dubio ex traditione ad domum præsumi potest, præsentia sponsalia fuisse de præsentibus: & sic præstitum fuisse ante traditionem consensum conjugalem. Secundò; quando sponsa fuit traducta ad domum sponsi cum illa solemnitate, quâ duci solent uxores ad maritorum domos, arg. cap. Vidua. de Regular. Et ita putat hic Auctor intelligendam l. 5 ff. de Ritu nupt. sequentis tenoris: *Mulierem absentem per litteras ejus, vel per nuntium posse nubere placet, si in domum ejus duceretur. Eam verò quæ abesset, ex litteris, vel nuntio suo duci à marito non posse. Deductione enim opus esse in mariti, non in uxoris domum, quasi in domicilium Matrimonii.*

C. 4. de Regular.
l. 5. ff. de Ritu nupt.

173.
Videtur Pontio, quod sit, ex iure civili.

Et quidem ex hac lege, & similibus, Pontius supra n. 11. existimat, iure civili traditionem esse signum nuptialis consensus. Vide ipsum. Quod si verum est, quid ni etiam iure Canonico, quandoquidem oppositum in eo non inveniatur decretum? Porro juxta cap. 1. de Novi operis nuntiatione: *Sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur.* Ubi Gloss. verb. *Adjuvantur*, inquit: *Et ita in causa Ecclesiastica (qualis est causa Matrimonialis) leges possimus allegare, ut etiam si Canones deficiant, possit judicari secundum Leges, 10 dist. Lege. & cap. Si in adiutorium, 23. q. 2. Historia. 54. dist. Ex Antiquis.*

174.
An copula carnalis sit tale signum?

Potest esse ex voluntate contrahentium.

Restat ultimum signum, scilicet copula carnalis, quod indubiè valet, ubi licitum est Matrimonium clandestinum, si sponsus dicat sponsæ (immo et si non esset sponsus, & sponsa) *Pro illo tempore consentiam de presenti, quando cognoscam te: & similiter sponsa dicat sponso: Pro illo tempore, quo cognosces me consentiam de presenti;* tunc enim copulâ secutâ, contentur de presenti consentire per illud signum; si enim contrahentes, ut dictum est supra, possunt instituire signa vocalia, quibus

mutud significant contentum de præsentibus, & conlequenter contrahant Matrimonium, quid ni etiam possunt instituire talia signa realia? Et quid ni tale signum possit esse, non solum copula, sed etiam nixus ad copulam, vel amplexus aut oscula, vel alii tactus honesti vel inhonesti?

Interim, quia copula illa non potest sine scandalo haberi, ubi requiritur præsentia Parochi & testium, ideo tale signum, ubi Matrimonium clandestinum non valet, esset illicitum, quàmvis validum, dummodo Parochus & testes instructi essent de institutione talis signi, ita ut illam institutionem sufficienter possent probare. Quod addo; quia ideo requiritur illa præsentia, ut infra videbimus, ut possit probari in foro Ecclesiæ Matrimonium fuisse contractum, quod fieri non potest, nisi Parochus & testes noverint institutionem taliter, ut possint eam probare.

An autem aliquando ex constitutione juris, copula, vel nixus ad copulam, sit signum consensus de præsentibus, est impertinens ad veritatem Conclus. In primis certum est, quod ex sola copula in iure non præsumitur Matrimonium. Colligitur ex cap. 1. 30. q. 5. *Aliud legitimum non sit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & a quibus custoditur, uxor petatur, & a parentibus & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdos aliter, in mos est, cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à Paranympis, ut consuetudo docet, custodia & sociata, à proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac solemniter accipitur, & biduo vel triduo orationibus vacent & castitatem custodiant.* Item. *Ita peracta, legitima scitote esse connubia: aliter vero præsumpta, non conjugia, sed adulteria vel contubernia, vel supra aut fornicationes potius, quam legitima conjugia esse non ambigat, nisi voluntas propria suffragaverit & vota succurrerint legitima.* Ita Evaristus Papa scribens Episcopo Africæ Epistolâ 1.

Ubi, ut vides, copulæ, quæ sunt, non præmissis illis solemnitatibus, vocantur fornicationes, *Nisi voluntas propria suffragaverit*, id est, nisi adit consensus de presenti, alio signo externo expressus. Et sanè nihil manifestius, quàm infinitas quasi copulas haberi, absque consensu de præsentibus, hoc vel alio signo expresso; ideoque jus non potuit prudenter præsumere hunc consensum præcisè ex ipsa copula. Solum ergo præsumitur in iure consensus, quando alia præceperint, de quibus nunc sigillatim discepto.

Fieri potest, ut, propter impedimentum aliquod dirimens, Matrimonium invalidè contrahatur, in scis contrahentibus, tunc, secundum Omnes, cognito impedimento, & habitâ dispensatione, cohabitatio & copula carnalis.

C. fin. de
Coniug.
servat.

carnalis subsecuta est signum sufficiens novi consensûs; arg. cap. fin. de Coniugio serv. Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod G. Presbyter Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus, R. militem à muliere quadam propter conditionis separavit errorem. Iacôque mandamus, quatenus si consiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod, postquam intellexit conditionem ipsius, nec factô, nec verbo consenservit in eandem, propter quod per Cardinalem eundem ab ejus fuerat consortio separatus, contrahendi cum alia, liberam ipsi concedas auctoritate Apostolicâ facultatem. Ubi Gloss. verb. Nec factô: Puta, inquit, carnaliter cognoscendo eam, postquam intellexit illam esse ancillam, supra eod. Proposuit. Ubi clariùs hæc res deciditur.

C. a. col.

Hæc sunt verba illius juris: Proposuit nobis M. mulier, quod cum vir ejus cum ea diutius permanisset, notam ei servilis conditionis objecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebatur, cum eam duxit in uxorem. Et infra: Mandamus, quatenus si consiterit, quod idem vir presatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit; ipsam monitione præmissâ compellatis, ut eam sicut uxorem maritali affectione pertraheret. Ergo tali casu carnalis copula est signum novi consensûs de præfenti, id est, Ecclesia præsumit illam copulam habitam fuisse maritali affectu, quod sufficit ad revalidandum consensum antea invalidum, & per consequens, ad contrahendum de novo Matrimonium.

177.

Cap. de
Coniug.

Ita docet Gloss. in cap. Non debet. 8. de Coniug. verb. De cætero, ibi: Sed pone, quod post istam Constitutionem publicatam simul steterunt scienter? Dico, quod hoc ipso intelliguntur ratum habere Matrimonium; arg. supra de Coniugio servorum, Proposuit..... quia et si primus consensûs nullus fuit, postea potest confirmari, in Authent. de Nupt. §. Si verò ab initio. col. 14. Sed videtur, quod verba necessaria sint, supra de Sponsal. Tux. & 29. q. 2. Si quis ingenuus, & novus consensûs requiritur supra de Eo, qui dux. in matr. cap. Veniens: & nisi expressè consentiat, antiquus consensûs videtur perdurare, qui nullus fuit, ff. de Preca. Sed si manente.... Joan. dicit, quod pro Matrimonio standum est, ex quo ex certa scientia post publicatam Constitutionem simul steterunt. Ipso enim factô Matrimonium inducitur, saltem præsumptum. Bern. Hæc Glossa.

Ex qua Covar. to. 1. de Matr. p. 2. c. 4. n. 8. colligit, Matrimonium contractum expresso consensu, qui tamen nullus est, ob impedimentum aliquod juris humani, effici legitimum, si adductâ Principis facultate ad contrahendum illud, vir & femina scienter in eodem conjugio perseveraverunt quoad carnale commercium. Ex hoc enim videntur exhibere novum consensum & validum ad conjugium per illa signa exteriora, quam opinionem Abbas & DD. ibi approbant communi-

ter, & pro ea est textus in cap. Proposuit, & c. fin. de Coniugio servorum, ubi ex Bern. Gloss. notat, ex coitu carnali, tempore idoneo scienter subsecuto, Matrimonium præsumi, si priùs, consensûs verbis expressus, sed propter aliquam causam nullus, præcellerat, sicut ex copula post sponsalia subsecutâ Matrimonium præsumitur. Ita Covar.

Ex quo (prosequitur idem Auctor) subinfertur declaratio ad Gloss. in cap. 1. de Eo, qui dux. in Matr. dicentem, novum consensum esse necessarium, ut vir, qui vivente prima uxore, cum secunda, hoc ignorante, contraxit, mortuâ 1. conjugium cum 2. contraxisse dicatur. Satis enim tacite aliquo signo sufficienti novum consensum præstari: nempe si vir & femina scientes primam uxorem mortem obiisse, in conjunctione & cohabitatione perseverent.

Huic sententiæ Jurisconsultus Paulus in l. Eos, ff. de Ritu nupt. suffragari videtur si tamen juxta legitimum sensum intelligatur; inquit enim; Etsi contra mandata contractum sit Matrimonium in provincia: tamen post depositum officium, si in eadem voluntate perseveret, justas nuptias effici; & ideo postea liberos, natos ex justo Matrimonio, legitimos esse. Perseverare autem eos procul dubio intellexerim, si per cohabitationem conjugalem, aut aliquo sufficienti signo, consensum præstitisse intelligantur, cum & antea præstitus, nullus omnino fuerit. Sic & in leg. Si quis in senatorio, eod. tit. dum Ulpianus scribit: Si quis in senatorio ordine agens, libertinam habuerit uxorem; quamvis interim uxor non sit: attamen in ea conditione est, ut, si amisit dignitatem, uxor esse incipiat. Ut ipse interpretor, si novus consensûs utriusque expressus vel tacitus accesserit, neque satis, priori consensûs non contradicere. Hucusque Covar.

Atque hinc etiam (inquit Pontius sup. c. 12. n. 2.) intelligendus textus in c. Veniens, 13. de Sponsal. ubi cum femina sponsalia contraxisset cum quodam infans parentibus, & postea à parentibus alteri nuptui traderetur, quem illa ad verlabatur, diceretq; se jam à primo cognitam, atque ideo sponsalia priora in Matrimonium transiisse, repertum est, impeditos esse gradu consanguinitatis, atq; ad eod. inter illos Matrimonium esse non posse, etiam secutâ copulâ. Quare dum causa cum secundo vertetur de validitate Matrimonii, ille aliam duxit uxorem, & ea alteri nupsit. Res delata est ad Pontificem. Secundus ille intereà è vivis discessit. Respondet Pontifex sub hac forma verborum: Mandamus, quatenus si in veneritis, quod prædicta mulier à priori viro, judicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem T. sine contradictione Ecclesiæ in uxorem traducta, & ille, cui à parentibus fuit copulata, de præfenti vita discessit, prædictum T. monitione præmissâ compellatis, ut

Ee præ-

178.

Declaratur
Gloss. in c.
1. de Eo qui
duxit &c.

L. 65. ff. de
Ritu nupt.

179.

Quomodo
intelligendum
c. 13. de Spons.
ex Pontio.

præfatam Mariotam recipiat, & studeat maritali affectione tractare.

Considerat Pontifex (inquit Pontius) secundum decessisse; fortassis enim fuerat secundum validum conjugium, quo existente valido, non poterat cum tertio esse locus Matrimonii; jubetur autem & compellitur cum tertio remanere, quia habitatione & commercio post mortem alterius poterat ultimum conjugium constare. Aliàs, si de valore secundi, nulla esset dubitatio, quid opus erat illa addere: *Et ille, cui à parentibus &c. Hæc ille.*

180. Contra arguitur.

Sed contra facit; quod de invaliditate Matrimonii coacti nulla possit esse dubitatio; jam autem Matrimonium cum secundo fuerat coactum, ut patet ex his verbis, quæ in principio cap. leguntur: *Veniens ad Apostolicam Sedem Mariota, supplici insinuatione monstravit, quod quemdam adolescentem adamavit in tantum, quod uterque de Matrimonio contrahendo sub trium personarum testimonio præstitit juramentum: quod parentes mulieris ipsius ignorantes, eam invitam & reclamantem in uxorem alii tradiderunt, quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Ubi Gloss. verb. Reclamantem, insert: Ergo non fuit Matrimonium, 31. q. 2. cap. 1. & 2. & inf. eod. cap. prox. Item verb. Decessit. ait: Maxime, quia idem esset si viveret: quia si invita tradita ei fuit, nullum fuit Matrimonium, infra cap. proximo. Hinc non erat opus illa addere: *Et ille, cui à parentibus &c. Addidit tamen Pontifex; quia forte mulier id expresserat in sua supplici insinuatione, aut propter aliam rationem, nobis incognitam. Atque hæc de primo modo, quo copula potest esse signum consensûs de præsentibus.**

181.

Alius modus, quo copula potest esse signum consensûs de præsentibus, puta si præcesserint sponsalia, ex cap. 1. de Sponsalia duorum.

Secundus modus est, quando præcesserunt sponsalia secundum antiqui juris dispositionem, quæ adhuc locum habet in illis Regionibus, in quibus non obligat nova lex Conc. Trident. irritans Matrimonia clandestina. Probat ex cap. 1. de Sponsaliorum, ubi: *Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit eum rem secum habere, vel etiam pro consensu. Ubi Gloss. verb. Si permiserit, sic ait: Si de fornicario coitu intelligas, conditio turpis est, & ideo pro non adjecta debet haberi, infra tit. proximo, & cap. ult. Unde si postea rem secum habuerit, statim est Matrimonium, inf. tit. proximo. De illis, & cap. Per tuas. Si de legitimo intelligas, multo fortius tenet Matrimonium, si coitus subsequatur: potius enim videtur hortatio, id est, quod permittat ei rem secum habere, sim. ff. de Tutela tuto. §. Sub conditione. *Ala. dixit, quod istud, Si, non tenetur conditionaliter, sed causative: quia in omni Matrimonio hæc causa, scilicet carnalis copula, debet interveni-**

re, saltem quoad propositum, 27. q. 2. cap. Beata Maria. Et exponit. Si permiserit, id est, quia permiserit. Sim. supra de Elect. Significasti. in verbo: Si diligis me. *Lau. dixit, quod per hoc quod dicit: Si permiserit &c. notat conationalem fidem pactionis. Per hoc quod sequitur: Vel etiam pro consensu, notat simplicem & absolutam fidem pactionis, vel per utrumque notatur conditio. Vel potest dici, quod per hoc notatur, quod fides pactionis, id est, sponsalia sub conditione contracta, duobus modis transit in fidem consensûs, id est, in Matrimonium de præsentibus, scilicet per carnalem copulam, vel per consensum de præsentibus, ut inf. tit. prox. De illis, & cap. Per tuas.*

Idem expressius statuitur c. 30. de Sponsal. *Is qui fidem dedit M. mulieri super Matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, etsi in facte Ecclesia ducat aliam & cognoscat, ad primam redire tenetur: quia licet præsumptum primum Matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda.*

Eadem veritas colligitur ex cap. Veniens, cap. 15. eod. ibi: *Ideoque mandamus, quatenus si inveniatis, quod primam post fidem præstitam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere. Et cap. fin. eod. l. quentis tenoris: Adolescens, qui dispensatam sibi per verba de futuro, licet sepe nuptiam fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum per verba de præsentibus contraxit: non primam, cum qua nec fuit verum Matrimonium ex forma contractus: nec præsumptum, cum conatus non habuisset effectum: sed secundam debet habere uxorem, quia fuisse Matrimonium præsumptum.*

Præsumit autem Ecclesia tali casu Matrimonium, siue consensum de præsentibus; quia ubi duæ præsumptiones esse possunt (inquit Pontius supra num. 3.) una, quod homo vellet evitare peccatum vel poenam: alia, quod velit delinquere, in dubio captivum est præsumptio, quod nolit delinquere, & sic culpam & poenam evitare, leg. Si constat, 4. Cod. de Compens. *Si constat pecuniam invicem deberi: ipso jure pro soluto compensationem haberi oportet ex eo tempore, quo ab utraque parte debetur, utique quoad concurrentes quantitates: eisque solius, quod amplius apud alterum est, usque debentur, si modo petitio eorum subsistit. Cum ergo de illo, qui promittit aliquam accipere in uxorem, & cum ea postmodum consummat copulam, dubitari possit, an voluerit fornicari, an verò tamquam cum uxore conjungi, & sic sponsalia de futuro, efficere de præsentibus; ac aliunde eas res occulta sit, Ecclesia autem non judicat de occultis; & aliàs unusquisque præsumatur bonus, quando non constat esse malum, præsumit meritò Ecclesia, quod peccare notuerunt, sed affectu maritali conjungi; & ideo*

Innoc. Pontius.

ralis copula inducit præsumptum Matrimonium.

Quod non ita accipiendum est, inquit Pontius supra, quasi Ecclesia sentiat, ex vi copulæ Matrimonium fieri, ut rectè notat Bassolis in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. in solut. ad argumenta; neque præsumit, quod illa copula sit licita, nisi præcesserit consensus mutuus de præsentem, expressus per verba, vel signa certa. Hunc autem consensum sic expressum, præsupponit Ecclesia præcessisse, dum rationabiliter præsumit bonum, de quo non est probatum malum, & idèò judicat Matrimonium consummatum. Atque hoc sensu intelligendi DD. qui dicunt; sponsalia per copulam transire in Matrimonium, quia scilicet ex secuta copulâ tanquam cum conjugè, præsumit Ecclesia jam inter illos præcessisse consensum mutuum, utriusque per verba de præsentem expressum. Hæc Pontius.

Verum enim verò nusquam Ecclesia, quod ego sciam, significat, suam præsumptionem fundatam esse in prævio consensu de præsentem, expressum per aliud signum externum, distinctum à copula; neque video necessitatem illius signi ad hoc, ut copula sit licita; cum enim per illum ipsum actum persona possit fieri sua, ut supra ostensum est, haud copulatur non suæ, sed ei quæ revera sua est; adèòque talis copula non est fornicatio, quæ essentialiter est copula cum non sua, sed verus actus matrimonialis; ad hunc enim sufficit; quòd personæ sciant, se per talem actum posse exprimere ex vi juris suum consensum de præsentem.

Alioquin, etiam quando præcessisset consensus de præsentem, sed invalidus, videretur necessarium, ut copulam præcederet novus consensus de præsentem, expressus per signum aliquod externum, distinctum à copula, quod nec ipse Pontius docet. Probatur Sequela; quia non apparet, quare copula minus apta sit ad significandum primum consensum de præsentem, quàm ad revalidandum consensum de præsentem invalidum; neque in jure invenitur aliquis textus, in quo copula declaratur potius revalidare consensum prius invalidum, quàm novum consensum exprimere; si ergo sit signum sufficiens externum revalidationis consensûs, etiam erit signum sufficiens externum omninò novi consensûs, non in omni casu, ut nimis clarum est, sed quando præcesserunt sponsalia.

Sed quid si tempore, quo accedit sponsus ad sponsam, ipse vel ipsa protestetur, se non accedere animo conjugali, sed fornicario? Innocentius (ut refert Pontius supra n. 4.) in cap. Veniens, 2. de Sponsal. censet, adhuc valere Matrimonium, & transire in conjugium; quia putat haberi pro turpi conditione, atque adèò

rejici à contractu, juxta textum in cap. finali de Condit. appof. ibi: Licet aliæ conditiones appofitæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi. Et ita non audiretur contra præsumptionem Ecclesiæ. Sed reverà eâ protestatione præmissa, imprimis certum est, non contrahi Matrimonium in foro conscientiarum; quippe nullum signum externum sufficit pro hoc foro, nisi adit internus consensus, ut patet ex supra dictis. Sed neque pro foro externo, si defectus interni consensûs sufficienter in eo possit probari. Deindè, ut notat Pontius supra, illa conditio potius est contra substantiam Matrimonii; nam per Matrimonium necessariò transfertur jus perpetuum in mutua corpora; qui autem præmittit talem protestationem, neutiquàm vult transferre jus in corpus suum; alioqui non esset talis copula fornicatio, quam tamen ipse vult esse fornicationem. Porro juxta cap. fin. de Condit. appof. Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur..... matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Pone (inquit Pontius supra) illum verbis contrahere, quorum loco substituat copula, ac dicere: Ego tecum contrahabo modo, cum animo tamen tecum fornicandi, non transfertur jus aliquod; aliàs non esset fornicatio copula subsequens. Idem ergo est, si prius animum suum explicuerit; jam enim non potest copula illa esse signum, vel præsumptio consensûs de præsentem, sufficienter expressi, cum expressus sit contrarius. Hæc ille.

Alia hic movetur quæstio de sponso, qui post prima sponsalia, contrahit secunda, citra consensum primæ sponsæ, & post hæc cognoscit primam sponsam; quæstio, inquam, est, an per illam copulam prima sponsalia transeant in Matrimonium. Pro parte affirmativa facit, quòd in dubio sit favendum Matrimonio. Deindè, quòd per secunda sponsalia non sit derogatum primis sponsalibus; undè hanc partem amplectitur Præpositus in cap. Is qui fidem, de Sponsal. n. 5. Partem autem negativam probat Pontius supra n. 6. quia in hoc casu cessat ratio præsumptionis Ecclesiæ, supra explicata; nam per secunda sponsalia ostendit, se à prima sponsa velle recedere. Negare non possum (inquit hic Auctor) casum esse dubitabilem: sed hoc posterius mihi verosimilius videtur speculativè loquendo, licet in praxi favebit aliquis Matrimonio, quia causa favorabilis est. Hæc ille.

Mihi autem illud prius, etiam speculativè loquendo, videtur verosimilius; licet quippe per secunda sponsalia ostenderit, se à prima sponsa velle recedere; equidem quia prima sponsalia manserunt valida, exigendo copulam à prima sponsa, satis ostendit mutationem suæ voluntatis; cumque affectu

C. fin. de Condit. appof.

187. Quid dicendum de sponso, qui post secunda sponsalia cognoscit primam sponsam. Præpositus, Pontius.

188. Perfici Matrimonium videtur verosimilius.

184. Pontius p. 1. cap. ex. vi. copula non fieri Matr. Bassolis.

185. Contra. gual.

186. Quid si sponsus vel sponsa protestetur, se non accedere animo conjugali, sed fornicario? Innocentius, 2. de Sponsal. censet, adhuc valere Matrimonium, & transire in conjugium; quia putat haberi pro turpi conditione, atque adèò

conjugali possit habere illam copulam, quid ni debeamus præsumere tali affectu eam habuisse? Præsertim in sententia Pontii, qui putat, illam copulam, ut sit signum sufficiens, debere præcedere aliud signum externum, quid enim si præcesserit? Absque dubio valet Matrimonium (nisi subesset impedimentum dirimens) quidquid fortè in contrarium præsumeret forum externum, eò quòd prius peccaverit, recedendo à primis sponalibus; & idèò fortè præsumeret, eum peccasse etiam in illa copula.

189.
Quid si utramque sponfam cognoverit?

Quòd si utramque sponfam cognoverit; certè cum secunda nullum præsumitur Matrimonium in jure. Ratio est aperta; quia sponfalia cum secunda fuerunt invalida, constantibus primis: atque adèò, nisi probetur cum secunda celebratum esse conjugium per verba de præfenti, & cum prima eum consensum non intervenisse, primum præsumitur Matrimonium, secundum autem invalidum & omninò nullum. Ita Pontius supra, citans Soto 4. dist. 27. q. 2. a. 3. dub. 3.

Pontius. Soto.

Sed quare tunc potius primum præsumitur Matrimonium, quàm dum habuit copulam cum sola prima? An fortè copula cum secunda, signum aliquod est consensus de præfenti cum prima? Videat Pontius, quid ad hoc respondeat.

Præterea; cum etiam copula sit signum consensus Matrimonii, si præcesserit tractatus de Matrimonio, ut vult Pontius supra n. 5. & probat ex cap. *Veniens*, 7. de Eo qui duxit &c. (sed perperam, cum ibi sit sermo de Matrimonio invalidè contracto) quid refert quòd sponfalia secunda fuerint invalida, nam saltem fuerunt tractatus aliquis de Matrimonio contrahendo. Hæc sufficiant de ipsa copula.

190.
An nixus in copulam inducat præsumptionem.

Sequitur videndum, an etiam nixus in copulam, eà non secutà, similem inducat præsumptionem. Quòd non, videtur colligi ex cap. fin de Sponfal. *Adolescens, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpè nixus fuerit* &c. vide supra. Et pro eadem sententia allegari possent omnia jura, in quibus decernitur, sponfalia subsecutà copulà transire in Matrimonium. Unde (inquit Pontius supra n. 7.) Antonius de Butrio in dict. cap. fin. n. 3. dicit, quòd licèt in delictis aliquando reputetur conatus pro facto, non tamen in contractibus. Et Card. in cap. *Adolescens*, inquit, dispositionem, quæ exorbitat à jure, qualis est hæc, requirere factum. Et Abbas ibidem n. 2. quòd quando lex inducit aliquid ex certa præsumptione & facto, non satisfieri illi juri, nisi illud factum sit perfectum, & ita non sufficere inchoationem: unde etiam in delictis non punitur poenà ordinarià, sed tantùm arbitrarià. Cujus rationem assignat Abbas, quia cum hæc sint odiosa, & deviantia à

Pontius. Anton. de Butrio. Card. Abbas.

jure communi, restringi debent, ut in cap. *Pana*, de Poenitentia dist. 1. Quod idem statuit & confirmat Præpositus in dict. cap. *Adolescens*, num. 2. Sequitur Rebellus lib. 2. Rebell. de Matr. q. 10. Sect. 1. Reg. 3. Hæcufque Pontius.

Verùm (prosequitur num. 8. idem Auctor) Nonnulli contra sentiunt, quos refert Præpositus in cap. *Juvenis*, de Sponfal. num. 3. & cap. fin. n. 5. & quidem cum magna probabilitatis specie.

Inducuntur primò: quia in cap. *Super*, 4. de Bigamis non ord. conatùs ineundi Matrimonii, licèt invalidi, omninò bigamiam inducit, ibi: *Nos autem in hac questione taliter respondemus, quòd cum hujusmodi Clerici, quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat dispensari, licèt in veritate bigami non existant, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.*

Respondet Pontius cum Antonio de Butrio in dict. cap. *Adolescens*, n. 3. conatum illum habere ibi locum ex speciali juris dispositione in eo casu, & quoad inducendam, non quidem veram bigamiam; sed poenam irregularitatis, propter delictum à Clerico commissum. Non verò inde efficitur, conatum etiam sufficientem præsumptionem esse ad inducendum Matrimonium.

Sed hoc est quod quaeritur, & probatum oportuit, non suppositum. Sanè hæc decisio Pontificis videtur fundata in generali ratione, quæ & nostro casui applicari possit; sic enim lego circa principium illius textus: *Tertius articulus videtur habere non modicum questionis: quoniam cum in Matrimonio contrahendis, non juris effectus, sed animi destinatio attendatur* &c. Cum ergo in casu nostro agatur de Matrimonio contrahendo, quid ni sufficiat animi destinatio ad copulam perficiendam, tamen si effectus seu copula non sequatur?

Secundò probant: ex textu in cap. *Juvenis*, 3. de Sponfal. *Juvenis, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas reprobaret, ex humana tamen fragilitate forsitan tenuit, quòd complere non potuit. Quia igitur in his quæ dubia sunt, quòd certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesie, quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur: tum propter prædictam dubitationem: Mandamus, quatenus consubrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, divedas ab eodem.* Ubi ob periculum, vel dubium attentatæ copulæ, censetur secundum Matrimonium invalidum.

Variæ adhibentur explicationes huic textui. Prima est; conatum illum reputari pro facto, ad inducendam publicam honestatem. Sed contra eam facit; quòd publica honestas non

non contrahitur nisi ex sponsalibus, aut Matrimonio rato non consummato, non verò ex nixu copulæ. At Pontifex dicit, se dissolvere conjugium secundum, tum propter honestatem Ecclesie, tum propter prædictam dubitationem. Ergo nixus in illam copulam, efficit secundum Matrimonium invalidum, & primum validum. Ita Pontius supra n. 6. Secunda explicatio; quòd in minoribus ante legitimam ætatem non valent sponsalia, nisi concurrant duo, & quòd sint proximi ætati, & quòd sit tentata copula. Sed hoc nullo jure probatur; sufficit quippe, quòd malitia suppleat ætatem, ut patet ex alibi dictis.

Tertia; specialem in hoc casu esse juris dispositionem; quia Matrimonium impuberis non valebat, & ita ut aliquem effectum haberet, respexisse conatum. Itaque ex Matrimonio, simul & conatu ortum est illud impedimentum, non ex altero tantum.

Quarta explicatio, quæ est prima Pontii supra n. 10. idè conatum illum, seu nixum in copulam, adductum fuisse à Pontifice, non quasi is solus inducat impedimentum; neque quia in hoc casu, & non in alio; neque quia sponsalia per conatum transeant in Matrimonium; sed ut ex eo probetur sufficiens malitia in ea ætate ad validè contrahendum Matrimonium. Textus enim iste est Eugenii, qui præcessit Innoc. III. quando Matrimonia ante pubertatem valere, inquit Pontius sup.

Sed quia hoc non omninò firmum videtur; idèdum. 11. subjungit aliam explicationem; scilicet, sponsalia non valere ante septennium, nisi postea accedat consensus, vel nisi malitia suppleat ætatem; jam autem ex copula attentata, saltem dubiè colligebat Pontifex, malitiam supplevisse ætatem, si fuerit attentata ante septennium; aut si post septennium, tali conatu approbatum fuisse consensum ante septennium præstitum, quòd sufficiebat, ut sponsalia antea invalida, fierent valida, & per consequens inducerent impedimentum publicæ honestatis, propter quòd secundum Matrimonium erat invalidum.

Concludo itaque, inquit Pontius supra, duo dubia considerasse Pontificem, quæ hic potuerunt intervenire. Primum; an publica honestas esset orta, ex sponsalibus illis, ante septennium celebratis, cum doli capaces conjectentur ex attentata copula. Aliud; si copula intervenit, quæ consummatà oriebatur affinitas; & quia in dubio tutior pars est eligenda, decernit Pontifex, ut separetur Matrimonium initum cum consobrina. Hæc ille.

Probat 3. ex ratione, quam Pontius supra n. 12. vocat valde probabilem, est quæ hujusmodi: idèd Ecclesia decernit sponsalia,

subsecuta copulâ, transire in Matrimonium; quia in dubio, an homo velit evitare culpam & poenam, præsumitur velle evitare; ac proinde in hoc casu præsumitur affectus maritalis, qui est necessarius ad evitandum peccatum. Sed eadem ratio est de copula solum attentata, quæ & ipsa peccaminosa foret, nisi procederet ex affectu maritali, cur ergo & hic non præsumat Ecclesia talem affectum?

Respondet Pontius supra: Quia per copulam consummatam planè femina tradit usum sui corporis, qui in illa magnopere æstimabilis est, aut quo nihil in illa, secundum rectam rationem, æstimabilius est, quòd non reperitur in conatu copulæ. Quare jure præsumit, copiam sui corporis feminam non facere ei, in quem non consenserit de præsentibus post innita sponsalia. Itaque non præcisè ad evitandam suspensionem peccati id disponit Ecclesia; sed ad evitandam in tali materia subjecta, cum tali circumstantia, & plena corporis copia & traditione. Hoc enim factum post sponsalia, judicat Ecclesia vehementem & idoneam præsumptionem consensus, non verò alia, quæ minora & leviora sunt, & possent facilè præ hominum fragilitate, etiam sine consensu Matrimonii, intervenire. Hæc ille.

Sed contra: femina, quæ consentit in copulam, etiam consentit in copulam consummatam, idèd enim permittit eam attentari, ut possit habere consummatam, sive consummatio est finis attentationis; ergo qui consentit in attentationem, etiam consentit in consummationem, & per accidens est, quòd consummatio non sequatur; ergo per copulam attentatam tradit usum sui corporis quantum in se est, adeòque hoc factum post sponsalia, videtur esse vehemens & idonea præsumptio consensus Matrimonialis; aliud foret de solis tactibus absque ordine ad copulam.

Quid ergo ad cap. *Adolescens*, supra allegatum? Respondent Aliqui: casum illum fuisse de impubere, qui defectu ætatis non potuerat perficere copulam, & per consequens non potuerat habere legitimum consensum in Matrimonium, cap. fin. de Despons. impub. ibi: *Respondemus: quòd si puella nubilis non erat ætatis, cum sepefatus vir desponsavit eandem, & ætatem in ea prudentia non supplebat, procul dubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt.* Quid ergo mirum, si lex ex eo conatu non præsumat consensum Matrimonialem? Lex enim imitatur veritatem, & ubi locum non potest habere veritas, non fingit nec præsumit.

Respondet Pontius supra n. 13. ex textu non colligi, ea sponsalia contracta ante annos pubertatis, neque provenisse ex defectu ætatis, quòd illa cognosci non potuerit. Potuit

tionem, valde probabili juxta Pontium.

198. Resp. Pontii.

199. Contra arguitur.

200. Explicatur d. cap. fin. de Sponsal. de impubere. C. fin. de Despons. impub.

201. Non placet Pontio.

*Conclusio
ejus.*

*201.
Alii con-
cludit A-
versa.*

*202.
Alii con-
cludit A-
versa.*

*203.
Objectio
soluitur.*

*Clar. de
Spons.*

*C. 10. de
Despons.
impub.*

certè ex alia imbecillitate corporali & temporali provenire, aut quia illa arctior illi, & impar congressui cum illo, non verò cum alio. Quid si fortasse illud verbum: *Non potuit*, sit intelligendum, quia scilicet illa restitit? Quare tantum inter illos sponsalia fuerunt, & idèd valuit secundum conjugium. Hæc ille. Et statim concludit: Dicamus ergo cum communi DD. sententia, conatum copulæ non esse sufficiens signum ad Matrimonium, neque illius idoneam præsumptionem, si tantum præcesserunt sponsalia.

Aliter planè concludit Aversa hic q. 3. sect. 2. § *Uterius*. Dicendum ergo videtur, si consensus & conatus ad copulam fuit ex parte amborum; sed ex aliquo accidenti non potuit perfici, debere adhuc procedit illa ratio, ne admittatur delictum, quæ quidem maximè attenditur in voluntate & consensu ante actum & effectum copulæ; Textus autem debet intelligi, quando sponsus quidem nitentur devenire ad copulam, & inducere sponsam, sed illa renuit; tunc enim defuit consensus ex parte sponsæ, & idèd ex defectu effectus, id est, copulæ utriusque, & consensus sponsæ, non perfecto primo Matrimonio, validè perficit secundum. Hæc ille. Utraque ergo sententia est probabilis, & tuta in praxi; præsertim quando ex parte unius præcessit consensus de præsentibus, & statim, altero consentiente, sequitur conatus ad copulam; tunc enim censetur eo signo mutuatam traditionem explicuisse, ut ait Pontius supra n. 15.

Si dixeris; quando dispositio exorbitat à jure, requirit factum, & non sufficit conatus. Respondeo; id verum esse, quando agitur, de incurrenda pœna, vel infligenda pro delicto; sed ad sumendum iudicium voluntatis vel affectus alicujus, & maximè perseverantia alicujus affectus. Hinc si impuberes contraxerint sponsalia de præsentibus, vel puber cum impubere, quamvis fictione juris reputentur sponsalia de futuro; tamen conatu copulæ, osculis, amplexibus, cohabitatione & traditione transeunt in Matrimonium, dummodo post pubertatem ea signa adhibeantur; arg. cap. 21. de Sponsal. Ad id, quod per tuas litteras intimasti de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Tentonico Matrimonialiter copulavit: taliter respondemus, quod quamvis undecim annos habens, & ab initio invita fuisset ei tradita & renitens: tamen quia postmodum per annum & dimidium sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum esse cogenda redire.

Item cap. *Attestationes*, 10. de Spons. impub. ibi: *Et licet nixus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen cre-*

dit se virginem evasisse. Et infra, Consultationi tue taliter respondemus, quod si mulier per idoneos testes probare nequiverit, quod post 14. annorum ætatis suæ, vel circa finem 14. anni, prædictus juvenis consensisset in eam (scilicet verbo, vel facto, vel nixu copulæ) ab ipso juramento recepto, quod postquam ad legitimam ætatem pervenit, ipsam habere non consensit uxorem: ab impetitione mulieris cum potes & debes absolvere: & ad alia vota utrique dare licentiam transeundi.

Optimè autem probatur ex cap. un. de Despons. impub. in 6. §. *Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes, non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non superplebat, per verba contraxerint de præsentibus: sponsalia enim illa, quæ juris inter pretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro... per adventum pubertatis in Matrimonium non transeunt de præsentibus: nec Matrimonium (quod in Matrimonio ætate non tenuit prohibente) per lapsum dicti temporis convalescit, nisi per carnis copulam subsecutam, vel aliquem modum alium, contrahentes eosdem, cum ejusdem perseverantia voluntatis, ad pubertatis tempora pervenisse constiterit evidentè.*

Ubi Gloss. verb. *Modum alium*, inquit: *Ut quia simul cohabitaverunt vel conjuges nominabant & amplexabantur ut conjuges. Ad id. Hic patet sponsalia de futuro transeunt in Matrimonium præter copulam carnalem, contra de Matr. contract. cap. 1. Archiepiscopus signat, sed non solvit. Tu dic, ut ibi scripsi super verb. Amplexata, quod sponsalia de futuro verbis & mente contrahentium, per amplexus, oscula & his similia non transeunt in Matrimonium; ut ibi. Nec mirum; quia nec per nixum carnis copulæ transeunt, ut supra de Sponsal. cap. fin. Sed illa, quæ verbis & mente contrahentium sunt de præsentibus, tamen juris interpretatione sunt de futuro, bene transeunt in Matrimonium præter copulam, per oscula, amplexus & similia. Inter venientia post tempus pubertatis, ut hic; utroque enim casu consensus fortificat, quod agebatur. Joan. Andr.*

Rationem disparitatis assignat Pontius supra n. 7. ex Præposito in cap. fin. de Sponsal. n. fin. Quia in sponsalibus de futuro, cum non habeant consensum de præsentibus contrahendi, non mirum, si lex ad hunc animum præsumendum requirat aliquod factum completum, scilicet copulam, neque vult quod sufficiat aliquod inchoatum, scilicet amplexus, oscula, conatus ad copulam. At in Matrimonio, contracto inter impuberes, adest voluntas contrahendi de præsentibus, sed voluntas contrahendi non perfecta, propter defectum ætatis: & idèd per aliquem actum, per quem demonstratur, post perfectam ætatem consentire, inducitur Matrimonium. Unde probanda est, & ad rem istam facit doctrina Gemi-

salibus, & per ly Parentes intelligit etiam matrem.

Geminiani, scilicet actum supervenientem declarare consensum secundum naturam verborum præcedentium, de quo extat decisio Rotæ apud Seraph. 1000. n. 1. Cumque ille consensus impuberum, sensu & significatione verborum sufficeret ad Matrimonium, nisi lege impediretur, non verò consensus de futuro; inde est, ut antecedente post pubertatem aliquo, quo indicetur perseverare idem animus, etiam si non sit copula consummata, valeat Matrimonium. Ita Pontius. Nec diffiteor ego; majorem esse rationem, in uno casu præsumendi consensum Matrimoniale, quam in alio; interim etiam esse sufficientem rationem præsumendi eundem consensum ex nixu in copulam inter puberes, quamvis non ex oculis & aliis tactibus, videtur nobis valde probabile.

Ceterum quæ hæcenus dicta sunt de copula, nixu in copulam, & similibus, non habent locum in illis locis, in quibus viget lex Conc. Trident. ut superius significavi; quia revera sunt Matrimonia clandestina, nisi illa signa exhiberentur in præsentia Parochi & testium, quod regulariter non est natum fieri, & sæpè sine scandalo non potest fieri, ut supra notavimus.

Et hæcenus quidem de verbis aut factis, quibus ipsi contrahentes significant consensum suum sponsalium de futuro, aut Matrimoniale de præsentibus; restat examinandum, quomodo subinde verbis, aut factis aliorum, hi consensu explicentur.

CONCLUSIO VI.

Sufficit ad Matrimonium, & vera sponsalia constituenda, consensus parentum, expressus in præsentia filiorum, eis intelligentibus & tacentibus.

Hæc Conclusio potissimum fundatur in decisione Bonifacii VIII. cap. un. de Despons. impub. in 6. §. fin. sequentis tenoris: *Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expressè consenserint, vel tacite, ut si præsentibus fuerint, nec contradixerint, obligantur: & ex eis oritur justitia publicæ honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes, eadem sponsalia post scientes ratificaverunt tacite vel expresse: aliis ex sponsalibus contractis à parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde surgit.*

Equidem hæc constitutio explicitè solum loquitur de sponsalibus; unde in his certa est Conclusio. quidquid Pauci sine fundamento contradicant. Porro per ly Parentes,

non tantum pater, sed & mater intelligitur; & per ly Filii, intelliguntur etiam filii emancipati; itemque naturales & spurii. Ubi enim jus non distinguit, neque nos debemus distinguere, absque evidenti ratione, quæ hic non occurrit, ubi tantum consideratur reverentia debita naturæ, non patria potestas; itemque dilectio parentum, & cura quam solent habere pro bono filiorum.

Nonne mater potest offerre filium Religionis? Pater, quòd sic, ex cap. 2. 20. q. 1. in principio: *Addidisti adhuc, quòd si pater, vel mater, filium suamve intra septa monasterii in infantie annis sub regulari tradiderint disciplinæ &c.* Ubi Gloss. verb. *Mater: Videtur ergo, quòd mater possit tradere filium suum Religioni ut infra ead. Quicumque à parentibus proprius in monasterio fuerit delegatus, noverit se ibi perpetuò permanurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatum Deo cum pietate obtulit &c.* Si mater possit filium offerre Religionis, cur non etiam poterit pro eo contrahere sponsalia, aut Matrimonium? Sed & appellare potest pro filio, 2. q. 6. c. *Non solent, appellare pro filio. 2. q. 6. ver sam animadverteret, pro vocaverit, pietatis dans, dicendum est, & hanc audiri debere.*

Sed cum hæc satis certa sint de sponsalibus, ut supra insinuavi; de Matrimonio tamen res est incerta; nam in decisione Bonifacii hoc non exprimitur, & aliunde multò strictior est obligatio Matrimonii, quam sponsalium, ac facillè ex metu reverentiali oritur illa taciturnitas. Quòd decisio non loquatur de Matrimonio, planum est ex prioribus verbis: nam impuberes non possunt contrahere Matrimonium, ut ibidem decernit Pontifex §. præced. *Idem quoque &c.* Ergo per sponsalia, quæ parentes contrahunt pro filiis puberibus, vel impuberibus, Pontifex non potuit intelligere, nisi sponsalia de futuro.

Deinde, parentes plerumque non contrahunt Matrimonium pro filiis, maxime absentibus; ergo per sponsalia, quæ ibi dicuntur plerumque contrahere pro filiis, intelligi non possunt nisi sponsalia de futuro. Porro quòd sit strictior obligatio Matrimonii, evidens est, cum sponsalia ex multis causis dissolvi possint, Matrimonium autem sit indissolubile. Unde ad ipsum requiritur plenissima libertas, ut infra videbimus, cui præjudicat metus reverentialis.

His accedit (inquit Pontius lib. 2. cap. 14. n. 3. in fine) quòd cum tota hæc dispositio de valore sponsalium, quæ celebrant parentes pro filiis, illis præsentibus, & tacentibus, nitatur in quadam præsumptione consensus tacentis, non est firmum aliquod fundamentum, DD. judicasse eam taciturnitatis præsumptionem sufficientem ad judicandum validum Matrimonium, cum sit res longè majoris

208. Mater potest offerre filium Religionis, ex c. 2. 20. q. 1.

Potest & appellare pro filio, 2. q. 6. c. Non solent, appellare pro filio. 2. q. 6.

209. Incertum est, an parentes pro filiis contrahant Matrim.

Pontius;

Geminiani.

206. Audentia.

207. Pontius.

hic tenentur.